

و مربی آموزشی

● محمود نجفی

● اشاره:

مقاله حاضر از جمله مقالات ارائه گردیده به نشریه مربیان است که با تشکر از نویسنده محترم نظر شما عزیزان را به آن جلب می‌کنم.

اگر مخلوقات «هدایت تکوینی» نداشتند، شیرازه هستی از هم پاشیده و چیزی به عنوان نظم مطرح نمی‌گردید و بی‌هدفی و آشفتگی سراسر عالم را فرا می‌گرفت. خدای سبحان افزون بر این لطف بزرگ، هدایت دیگری را به نام «هدایت تشریحی» به آدمی عطا فرمود و ارشاد و هدایت عموم مردم در برنامه ارشاد انبیا - علیهم السلام - قرار گرفت.

علمای بزرگ شیعه و مربیان عقیدتی - سیاسی نیز که وظیفه ارشاد و هدایت را بر عهده دارند، رهرو راه پیامبران - علیهم السلام - می‌باشند. خدای سبحان می‌فرماید:

«وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ»^(۱)

و کیست نیکوگفتارتر از کسی که مردم را به خدا دعوت کند و خود عمل

صالح انجام دهد و بگوید من هم از مسلمانان هستم.

نشر احادیث و معارف اسلامی در بین مسلمانان و مردم جهان، از عبادات مهم است.

امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید:

«الرَّوَايَةُ لِحَدِيثِنَا يُشَدُّ بِهِ قُلُوبَ شِيعَتِنَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ»^(۲)

نقل سخن ما اهل بیت که دل‌های شیعیان ما را استوار سازد برتر از

[عبارت] هزار عابد است.

امام باقر (ع) نیز در حدیثی، ارزش عالم را از هفتاد هزار عابد برتر می‌داند.

با تفکر در بیانات گهربار معصومین - علیهم السلام - جایگاه رفیع و پرمسئولیت مریبان آموزش عقیدتی - سیاسی مشخص شده، به حساسیت جایگاه آموزش‌های عقیدتی - سیاسی در سپاه هم پی می‌بریم.

نقش مریبان در تحقق و توسعه آموزش

با توجه به این که بدون پرداختن به تحقیق و پژوهش عقب ماندگی و جمود فکری حاصل می‌گردد، و از سویی مریبان خود شاهد نقاط قوت و ضعف مسائل عقیدتی - سیاسی در بین نیروهای مسلح هستند، ضرورت ورود مریبان در امر تحقیقات آشکار می‌گردد و کسانی که می‌توانند در این راه کارآمدتر باشند که علاوه بر داشتن دانش و توانایی لازم، خود نیز در بین نیروها حضور داشته باشند و بتوانند مشکلات فرهنگی آنان را رفع کنند. و این‌ها افرادی جز مریبان نمی‌توانند باشند.

مریبان به منزله پزشکان روحانی هستند که با آگاهی از نیازهای روحی و معنوی مریبان و تشخیص غذای روحی مورد نیاز آنان، اقدام به تدریس کرده، در صدد رفع نیاز آنها برمی‌آیند بنابراین مریبان نقش اول را در تحقیق و توسعه آموزش به عهده دارند که اگر بهای لازم به آنان داده نشود؛ هر روز که از عمر سپاه می‌گذرد، از توسعه و بازدهی آموزش‌های عقیدتی - سیاسی کاسته خواهد شد. از این رو باید آفات و موانع را شناخت و با دادن شخصیت لازم به مریبان، آنان رابه کارشان دلگرم و در مریبان نیز انگیزه شرکت در کلاس‌ها را فراهم کرد و تشویق و تنبیه لازم را در مورد آنان به نحو شایسته اعمال شود.

مسأله دیگری که در توسعه آموزش‌های عقیدتی - سیاسی همواره باید مدنظر

قرار گیرد، حمایت مادی و معنوی از مربیان است زیرا اگر مربی با مشکلات مالی و سکونتی مواجه باشد، کارآیی لازم را نداشته و در پیشبرد مسائل آموزشی موفقیت چندانی کسب نخواهد کرد و به تدریج نسبت به کار مربی‌گری بی‌علاقه خواهد شد. این گونه مسائل به طور طبیعی ضایعهٔ جبران ناپذیری را برای آموزش عقیدتی - سیاسی به بار خواهد آورد.

توقع مربیان این است که جایگاه و وضعیت کاری آنان مشخص گردد و اگر عده‌ای از آنان در کارهای اجرایی صرف، مشغول شده‌اند، علت را باید در کم توجهی به جایگاه این عزیزان جست‌وجو نمود.

تداوم آموزش مربیان

لزوم تداوم آموزش مربیان، امری است ضروری که شایسته است هر چه سریعتر تحقق یابد برای این کار می‌توان با گذاشتن دوره‌های کوتاه مدت (۳۰ روزه) و استفاده از محضر علما و اساتید مجرب و ارائه نظرات و پیشنهادهای مربیان بهره جست و گامی مؤثر در امر عقیدتی - سیاسی برداشت.

ارتقای علمی مربیان بهتر است به شیوه واحد درسی باشد و زمانی که تعداد واحدها به حد معینی رسید، مدرک تحصیلی به آنان اعطا گردد و به دنبال آن، درجه و رتبهٔ تحصیلی آنان نیز ارتقا یابد.

اگر تداوم آموزش بر اساس اسلوب علمی دانشگاه پیام نور و حوزه شهید شاه آبادی (ره) صورت پذیرد، بار علمی بیشتری خواهد داشت. و در این راستا می‌توان با استفاده از نوارهای درسی در رشد علمی برادران مربی، گام مثبتی برداشت.

برای رفع مشکل مالی مربیان، با اعطای وام تحصیلی و صرف آن در جهت تداوم آموزش آن‌ها می‌توان به آیندهٔ تداوم خوش بین بود.

مربیان تحصیل کرده در رشته‌های الهیات می‌توانند با استفاده از نوارهای درسی حوزه و امتحان در مرکز، ارتقای تحصیلی و علمی پیدا کنند. در صورت امکان مربیان کُذ بندگی شده و همانند افسران ارشد در مراکز تداوم آموزش شرکت و سالی یک بار و یا هر دو سال یک دوره را طی کنند. این کار اگر چه مشکلاتی را به دنبال خواهد داشت ولی دارای ثمرات ارزنده‌ای خواهد بود.

اگر مرکزی به نام تداوم آموزش وجود داشته باشد و فارغ التحصیلان

دانشکده تربیت مربی به نوبت در این دوره‌ها شرکت کنند، و روش‌های جدید تدریس را فراگیرند و با آخرین وسایل کمک آموزشی آشنا شوند در کارشان موفق‌تر خواهند بود.

مربی و متون آموزشی

متون عقیدتی که از سوی اداره آموزش‌های عقیدتی - سیاسی معرفی شده‌اند، اگر چه دارای نقاط مثبت زیادی می‌باشند، ولی در موارد بسیاری قانع کننده نیستند، و مربیان با دخل و تصرف این نقص‌ها را پوشانده و با تحلیل و توضیح مطالب، آن را اصلاح می‌کنند.

باید از زحمات مرکز تحقیقات اسلامی در حوزه نمایندگی ولی فقیه تشکر شود، زیرا کتاب امر به معروف و نهی از منکر را با حجم و محتوای مناسبی چاپ و تکثیر کرد. اگر کتاب‌های آموزشی بر این اساس تدوین گردد، رضایت مربیان و مترجمان را جلب خواهد کرد.

کتاب اصول عقاید کد ۱۱۲ از کیفیت بسیار بهتری نسبت به همین کتاب با کد ۱۱۳ برخوردار است.

زیرا از نظر حجم مناسب است و دروس خلاصه شده و دارای پرسش نیز می‌باشد.

کتاب‌های موجود جوابگوی همه نیاز برادران پاسدار نمی‌باشد. و شش موضوع کافی نیست، بهتر است موضوعاتی نظیر اخلاق پاسدار، مدیریت اسلامی، اخلاق خانواده و وظایف رزمنده و... را به موضوعات موجود افزود.

مطلب دیگر اینکه، اگر کتابی به عنوان موضوع درسی ابلاغ می‌گردد، می‌بایست به اندازه کافی در اختیار قرار گیرد. چون نبودن کتاب در بعضی از شهرستان‌های دور افتاده مربیان را با مشکل مواجه می‌گرداند از این رو شایسته است اول کتاب مشخص شود و بعد کلاس گذاشته شود.

مربی و تدریس

اگر مربی مشغول کار اجرایی است، باید تدابیری اتخاذ گردد تا در کنارش تدریس هم داشته باشد، زیرا هر تدریسی، نیاز به تحقیق دارد و اگر تدریس نباشد تحقیق و مطالعه‌ای هم نخواهد بود و مربی کم کم آنچه را آموزش دیده، به

فراموشی خواهد سپرد.

برای این که مربیان به تدریس بپردازند، باید در رفت و آمد خود، از آزادی بیشتری برخوردار باشند، به گونه‌ای که مانند دبیران و اساتید، پس از انجام وظیفه بتوانند از محل کار خارج شوند، چون مربیان وقت زیادی را در منزل صرف تحقیق و مطالعه می‌کنند و در محل کار آرامش لازم را جهت تحقیق ندارند، بنابراین اگر در غیر ساعات تدریس در اختیار خود باشند، وقت بیشتری را به مطالعه و تحقیق اختصاص می‌دهند و بازدهی بیشتری خواهند داشت.

تعداد ساعاتی را که مربیان باید طبق تعهد خود تدریس کنند، مشخص و به اطلاع آنان رسانده شود. و از مربیان کارشناس و کارشناسی ارشد، بیشتر در دوره‌های تخصصی استفاده شود و یا در دبیرستان‌های سپاه مشغول تدریس شوند.

معمولاً به علت ماموریت‌هایی که پیش می‌آید، نیرو برای تشکیل کلاس، آزاد نمی‌گردد و وقت مربیان به هدر رفته و همین بی‌کاری و نداشتن تدریس، عاملی است برای جذب مربیان به کارهای اجرایی. مورد دیگر این‌که، بعضی از مسؤولان نمایندگی ولی فقیه در یگان‌ها، بنابه تشخیص خود، مربیان را در امر اجرایی به کار می‌گیرند و این امر جلوی پیشرفت مربی و آموزش را خواهد گرفت. امیدواریم که توجه بیشتری به این امر مهم مبذول گردد.

عامل بودن مربی

مقدم بر همه روش‌های تعلیم و تدریس و تربیت، عامل بودن مربی به علم خویش است. یک مربی خردمند و زیرک باید نخست خود را تزکیه کند تا بتواند دیگران را نیز هدایت کند. امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید:

«إِنَّ الْعَالِمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ زَلَّتْ مَوْعِظَتُهُ عَنِ الْقُلُوبِ كَمَا يَزِلُّ الْمَطْرُ عَنِ الصَّفَا»^(۳)

هرگاه عالمی به علم خود عمل نکند پند و موعظه‌اش از دل‌ها زودده می‌شود به سان زدودن باران از سنگ صاف.

اگر مربی بتواند با عمل خویش تأثیر مثبتی روی افراد بگذارد، کار بسیار بزرگی را انجام داده و تبلیغ غیر مستقیمی را صورت داده، که این بهترین روش در نشر علوم اسلامی خواهد بود.

اگر امروز عاشقان امام راحل (ره) در سراسر گیتی در فراق او گریانند، به علت سیره عملی آن بزرگوار می‌باشد. زیر آن راد مرد توانسته بود با عمل خالصانه خویش در قلوب هزاران نفر رسوخ کند و آنان را شیفته اخلاص خود گرداند.

نکات لازم در کلاسداری

۱- کار با تخته سیاه: مربی ضمن بیان درس، چهارچوب بحث را با خط خوانا روی تخته نوشته و در پایان از متریان می‌خواهد که پای تخته رفته و مطالب ارائه شده را به طور مختصر بیان کنند.

در ابتدای کلاس به متعلمان گوشزد شود که کاملاً به درس گوش فرا دهند، و در حین تدریس نیز از برخی پرسیده شود تا دیگران نیز توجه کنند و آمادگی لازم را برای درک مطلب داشته باشند.

۲- تدریس به روش مباحثه: درس‌ها تا حد ممکن به شکل مباحثه انجام شود و حدود ۱۵ دقیقه آخر کلاس به سؤالات متریان پاسخ داده شود. وقتی درس‌ها به این روش تدریس شود، متریان توانایی می‌یابند که در کنفرانس شرکت کرده و با خیال راحت درس را برای دیگر متعلمان بازگو و تدریس کنند.

- توصیه می‌شود که روش تدریس استاد بزرگوار، حجة الاسلام و المسلمین قرائتی تا آنجا که امکان دارد مورد استفاده قرار گیرد.

۳- طرح سؤال: در بیشتر اوقات اگر مربی در ابتدای کلاس با برخوردی متین و همراه با محبت و ابراز دوستی سؤالی دربارهٔ درسی که قرار است تدوین شود، طرح کند و پاسخ آن را از متریان بخواهد، موجب می‌شود که کسالت و خمودگی از کلاس رخ بریند و استعدادها شکوفا و فعالیت جمعی رواج یابد که کمک خوبی جهت آمادگی ذهنی متریان خواهد بود.

۴- استفاده از وسایل کمک آموزشی بهره‌گیری از این وسایل مانند، امکانات سمعی و بصری، عکس، اسلاید، نقشه، فیلم و... کمک بزرگی در امر تدریس خواهد بود.

۵- فرصت سؤال: مربی باید جو کلاس را به شکلی ترتیب دهد که متریان بتوانند با آزادی تمام مطالب خود را مطرح و جواب لازم را دریافت کنند.

۶- ایجاد رابطه عاطفی: اگر مربی در زمان مناسب و به اقتضای حال، در بین نیروها، در قرارگاه‌ها و یا در پادگان‌ها و سنگرها حضور پیدا کند و در صورتی که

نیروها وقت آزاد داشته باشند خود را به آنان نزدیک کند و با مطرح کردن مسائل شرعی و اسلامی آنان را به بحث بکشاند، تأثیر مثبتی روی متریان خواهد گذاشت. به طور خلاصه با رعایت اصول و ضوابط تعلیم و تربیت می‌توان حق کلاس و متربی را ادا کرد و قوه تدبیر و تحقیق و اندیشه را در آنان به وجود آورد و خوب فکر کردن و عمل کردن را در جامعه اسلامی رواج داد. حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید:

«مَا ذَلَّ مَنْ أَحْسَنَ الْفِكْرَ»^(۴)

کسی که نیکو بیندیشد، دستخوش لغزش و گناه نمی‌گردد.

اگر چه «امور مریبان» اداره عقیدتی - سیاسی در سازمان دهی و خدمات رسانی به عزیزان مریبی فعالیت خوبی داشته است، لکن کافی نبوده و لازم است با برگزاری جلسات و سمینارها روابط نزدیک‌تری با آنها داشته و این خیل عظیم پرسنل را در جهت دستیابی به اهداف ارزشمند عقیدتی - سیاسی یاری کنند. و آن دسته از مریبانی را که در چهارچوب شرح وظایف خود عمل کرده‌اند مورد تشویق قرار داده و به آن عده که وظیفه خویش را خوب انجام نداده و پس از فراغت از تحصیل به کارهای اجرایی صرف (غیر آموزشی) پرداخته‌اند، تذکر داده شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

■ پی‌نوشت‌ها:

در این مقاله، ویرایش جزئی صورت گرفته است.

۱- فصلت، آیه ۳۳.

۲- وسائل الشیعه، ج ۲۷، باب ۸، ص ۷۸.

۳- اصول کافی، ج ۱، ص ۵۶.

۴- میزان الحکمه، ج ۷، ص ۵۳۸.

